

Kultūras ministrija

Medijpratība un kritiskā domāšana

Mg.sc.soc Raivis Vilūns

26.04.2019

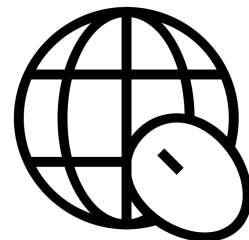
Kultūras ministrija

Plāns

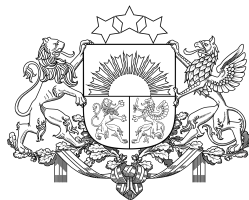
Jauniešu medijpratība – mūsdienu realitāte. Kritiskā domāšana un metodes kritiskās domāšanas attīstībai.

Pārtraukums

Metodes kritiskās domāšanas attīstībai – praktiskā darbošanās. Digitālais jaunatnes darbs – būtība, nozīme, pielietošana.

Created by Creative Stall
from Noun Project

Kultūras ministrija

Medijpratība – mūsdienu realitāte

Kultūras ministrija

Plāns

Postpatiesības laikmets un viltus ziņas

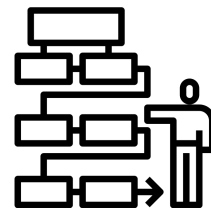
Cilvēki meloja agrāk, taču tagad, pateicoties tehnoloģijām, ir mainījušās iespējas meliem izplatīties

Digitālā informācijas telpa un klikšķu mednieki

Sekmīga melu ziņa strauji izplatās digitālajā telpā

Digitālā pratība un kritiskā domāšana

Neatdot savu uzmanību "sliktajiem", kritiski izvērtēt saturu, nākotnes izaicinājumi

Created by Template
from Noun Project

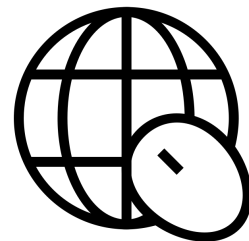
Kultūras ministrija

Pēcpatiesības laikmets?

Cilvēki meloja agrāk, taču tagad, pateicoties tehnoloģijām, ir mainījušās iespējas meliem izplatīties

Patiesība *Twitter.com* izplatās sešas reizes lēnāk kā meli

(Vosoughi, Roy Aral, 2018)

Created by Creative Stall
from Noun Project

Kultūras ministrija

Kas ir dezinformācija un viltus ziņas?

Dezinformācija ir nepatiesa vai maldinošana informācija, kas ir radīta, prezentēta un izplatīta ar mērķi gūt ekonomisku labumu vai maldinātu sabiedrību. Tā var nodarīt kaitējumu sabiedrībai. (Eiropas Komisija)

"Viltus ziņas ir uz nepatiesu informāciju balstīti materiāli, kas ir iesaiņoti, lai izskatītos kā īstas ziņas lasītāju maldināšanai finansiālu vai ideoloģisku mērķu vārdā" (Tandoc, Jenkins, Craft, 2018)

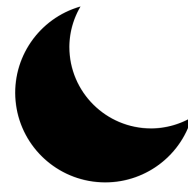

Kultūras ministrija

Lielsais Mēness joks

1835. gadā Ņujorkas izdevums *The Sun* publicē sešu rakstu sēriju par spārnotiem cilvēkiem, kazām, vienradžiem un bizoņiem, kas dzīvo uz Mēness. Izmantojot milzīgu teleskopu, atklājumu veikuši divi astronomi. (Goodman, 2008)

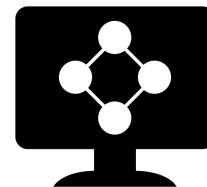

Kultūras ministrija

Digitālā informācijas telpa

Interneta mediji, klikšķu biznesmeņi, sociālie tīkli, dalīšanās kultūra, milzīgs informācijas apjoms, cīņa par lietotāju uzmanību un laiku

Created by almiad
from Noun Project

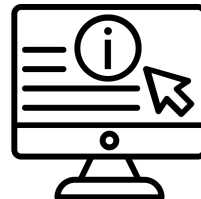

Kultūras ministrija

Interneta mediji. Mazās ziņu aģentūras un tabloidizācija

- Interneta ziņu portāli nav digitālā avīze
- Publicē lielu apjomu ziņu un viedokļu
- Veido "izaicinošus" virsrakstus un ievadus

Pētnieces Džeina Džonstone un Sjūzena Forde ziņu aģentūras sauc par 21. gadsimta medija "klusu partneri", kuram straujajā ziņu aprites ciklā pasaules medijos ir daudz lielāka dienaskārtības veidošanas vara nekā ierasts (Johnston & Forde 2011)

Created by Vectors Market
from Noun Project

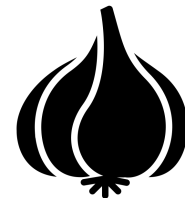
Kultūras ministrija

Melu ziņas ar laiku mainās. Piemērs.

Melu tvertne: Toksiskie un dzīvību glābjošie ķiploki

ASV veselības guru vēlējās aizsargāt vietējo preci, tāpēc izdomāja stāstu par ķiplokiem, citviet pasaulē to izmantoja, lai baidītu cilvēkus un pelnītu “klikšķus”

Kāds rada ziņu, kāds to padod tālāk, kāds cits iedvesmojas un rada savu ziņu, kāds cits to padod tālāk...

Created by Ben Davis
from Noun Project

Kultūras ministrija

re:baltica

SĀKUMS

ARHĪVS

PAR MUMS

ATBALSTI

Publicē viltus ziņu par sevi

Par viltus ziņu par sabrukušo lielveikalu

Re:Baltica informēja gan *Facebook*, kas slēdza viltus profilus, kas šo informāciju

izplatīja, gan *Google*, kas pārtrauca interneta lapā izvietot savas reklāmas. Taču izskatās, ka Endziņš par šo pavērsienu un arī policijas izmeklēšanu nesatraucas.

Īsi pēc notikušā viņš savā *Facebook* profilā ierakstīja, ka par 100 – 150 eiro pērk *Facebook* profilus ar 2000 un vairāk sekotājiem. No stāstītā *Re:Baltica* var secināt, ka tā ir ierasta prakse.

"Mēs nopērkam profilu, visus sekotājus pārkonvertējam uz lapu, un tad vēl tas profils paliek mums. Principā – ja es nopērkju profilu

Niks Endziņš

May 25 · 🌐

Varbūt mūzikas karjera man neizdevās, bet dzīve gan! Paldies tev par visu, Redzams.lv 😊 🙏 #mustang

Kultūras ministrija

Par ko pseidomediji melo Latvijā? Mana pieredze.

- Veselība
- Pārtika
- Traģēdijas
- Politika (retāk)

Created by Gregor Cresnar
from Nean Project

Kultūras ministrija

Sociālie mediji

Es ticu informācijai, ko var atrast sociālo tīklu medijos – Facebook, Twitter, draugiem.lv, vkontakte.ru u.c

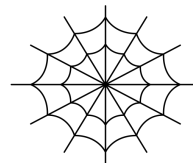
32% - piekrīt

58% - nepiekrīt vai drīzāk nepiekrīt

10% - nezina

KM, Latvijas Fakti, 2017

Klikšķu biznemeņi un propogangas izplatītāji izmanto viltus sociālo mediju kontus, lai ziņas padarītu uzticamākas un redzamākas

Kultūras ministrija

Tehnoloģijas un sociālie mediji

- 500 000 *tvītu* minūtē
- 400h (nu jau vairāk!) video satura minūtē (youtube)
- 4 000 000 skatās video katru minūti
- 4 000 000 Google meklējumu katru minūti
- 15 000 000 īsziņu minūtē
- 163 ziņas dienā Delfi.lv

Populārākās platformas jauniešiem:

Latvijā: Youtube (78%), e-klase (70%), Google (63%) WhatsApp (63%), Instagram (53%)

KM pētījums par jauniešu medijpratību, 2017

ASV: Youtube (85%), Instagram (72%), Snapchat (69%), Facebook (51%), Twitter (32%)

Pew Research Center, 2018

Created by Oraya Athromsawat
from Noon Project

Kultūras ministrija

Cīņa par uzmanību

Mūsdienās mediji ir ierauti cīņā par auditorijas uzmanību.
Lasītājs “balso ar savu laiku”.

Kultūras ministrija

Kāpēc tā ir problēma?

- Ietekmē ģeopolitiku
  - Brexit
  - ASV prezidenta 2016. gada vēlēšanas
- Sēj paniku, rada negatīvas emocijas
  - Meli par t/c Alfa sabrukšanu
- Mazina kopējo uzticēšanos medijiem

Lasiet vairāk: Reuters Institute pētījumā ["News you don't believe": Audience perspectives on fake news](#)

Kultūras ministrija

Mācīt jauniešiem dzīvot informācijas telpā

54 % no jauniešiem (15-24 gadi) tic sociālajos medijos atrodamajai informācijai

40% no jauniešiem (15-24 gadi) dalās ar informāciju internetā, to nepārbaudot

(KM, 2017)

Digitālā lasītprasme, digitālā kompetence - veicināt mobilo iekārtu izmantošanu informācijas ieguvei.

Tehnoloģijas kā cilvēka papildinājums (McLuhan, 1994)

Created by ImageCatalog
from Noun Project

Kultūras ministrija

Pētījums

Iniciēja un finansēja Kultūras ministrija

Veica Latvijas Universitātes UNESCO Medijpratības katedra
2017.gada oktobris-novembris

Aptaujāti 1203 bērni un pusaudži no 9 līdz 16 gadu vecumam
visā Latvijā

Rezultātu pilns apkopojums:

[https://www.km.gov.lv/lv/medijupolitika/medijpratiba/
/bernu-un-pusaudzu-medijpratibaspetijums](https://www.km.gov.lv/lv/medijupolitika/medijpratiba/bernu-un-pusaudzu-medijpratibaspetijums)

Created by Gregor Cresnar
from Noun Project

Kultūras ministrija

Rezultātos vērojami riski un bažas

Liels interneta patēriņš:

Vairākums aptaujāto (57%) internetu lieto kopumā ne mazāk kā 3 stundas dienā.

Liela daļa no internetā veiktajām aktivitātēm ir izklaidei:

Tikai nedaudzi lasa grāmatas internetā vai meklē informāciju mācībām vai hobijiem.

19% YouTube dienā pavada 5h

97% mēdz izmantot YouTube

78% izmanto YouTube katru dienu

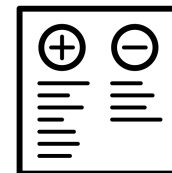
Kultūras ministrija

Jaunākajai grupai (9-12 gadi) ir zemākas zināšanas un prasmes

Tikai 50% no 9-12 gadus veciem bērniem uzskata, ka prot salīdzināt dažādas interneta vietnes un mājaslapas, lai saprastu, vai informācija tajās ir patiesa.

Tikai 51% no 9-12 gadus veciem bērniem uzskata, ka prot kontrolēt to, kuri cilvēki var redzēt viņu publicēto informāciju (pārvaldīt privātuma nosacījumus). Vecumā no 13-16 gadiem 77% respondentu uzskata, ka to prot.

67% jaunākās grupas respondentu uzskata, ka prot bloķēt ziņojumus no cilvēkiem, ar kuriem nevēlas sazināties (iepretim 93% 13-16 gadus veciem respondentiem).

Kultūras ministrija

Influenceri

Internets un modernās tehnoloģijas ne tikai aizstāj esošās specialitātes, bet arī rada inovatīvus naudas pelnīšanas veidus - influenceri (ietekmētāji) ir viedokļu līderi, kuri, visbiežāk saņemot atlīdzību, reklamē produktus vai pakalpojumus

Redzami, pazīstami, rāda skaistu dzīvi, atrodas jauniešu izmantotajā digitālajā telpā

Nevienmēr uzticami!

50% Instagram lietotāju vecumā no 13 līdz 16 gadiem to izmanto, lai uzzinātu, ko dara slavenības un populāri cilvēki

KM pētījums par jauniešu medijpratību, 2017

Created by Oflooms
from Noun Project

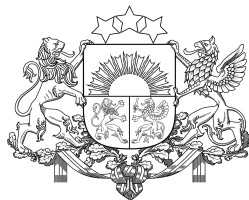

Kultūras ministrija

Kopsavilkums

- Meli bija, ir un būs
- Tehnoloģijas neļauj meliem izzust
- Nedāviniet savu uzmanību tiem, kas to nav pelnījuši
- Katru dienu miljoniem gigabaitu jaunas informācijas visi nevar zināt visu, vajag pārbaudīt!
- Tehnoloģijas papildina mūs, jā māca jauniešus tās izmantot savā un sabiedrības labā

Kultūras ministrija

Metodes kritiskās domāšanas attīstībai

Kultūras ministrija

VILTUS ZIŅU TESTS

Kultūras ministrija

1. Brīnumzāles, kam pat vēzis nav pretinieks

Ne vienmēr ārsti un zāles palīdzēs izārstēties. Dažkārt patiesība un veselība ir jāmeklē simtiem gadu senā pagātnē. Parbaudīta tautas receptes izārstēs jebkuru saslimšanu.

Modernā medicīna mūs ir pievīlusi neskaitāmas reizes. Zāles ir dārgas, un bieži vien blakusefekti ir vēl sliktāki par pašu slimību. Tāpēc jāmeklē alternatīvas. Tantiņa tirgū izstāstīja unikālu recepti, kas palīdzēsot ne tikai pret sliktu dūšu, bet pat izārstēs vēzi un citas likstas.

Viss ko jums vajag ir: citroni, ingvers, medus

Sagrieziet citronu, sarīvējiet ingveru, pielieciet karoti medus un aplejiet ar karstu ūdeni. Dzeriet šo brīnumdzērienu un ārstējieties no visām slimībām. Augstais C vitamīna daudzums izdedzinās visas slimības, bet ingvers aktivizēs modernās pasaules novājināto imūnsistēmu. Runā, ka šīs zāles izārstē pat vēzi.

Kultūras ministrija

2. Latvijai draud pamatīgi sodi par piesārņoto notekūdeņu nesavākšanu

Eiropas Komisija izteikusi Latvijai jau otro brīdinājumu par nepietiekamu notekūdeņu attīrīšanu.

EK prasa jau tuvākajos gados sasniegt 98% centralizētu notekūdeņu savākšanu šādās pilsētās (iekavās – esošais rezultāts): Cēsis – 97,9%, Krāslava – 97,2% Rīga – 97,2% Bauska – 97% Limbaži – 96,5% Kuldīga – 96,4% Sigulda – 95,9% Jēkabpils – 93,9% Dobeles – 93,7% Saldus – 93,1% Jelgava – 91,4% Mārupe – 90,7% Jūrmala – 85,4% Ķekava – 84%.

Eiropas Komisija uzsāktajā pārkāpuma procedūrā pret Latviju izteikusi jau otro brīdinājumu.

Jautājuma nesakārtošanas gadījumā Latvijai varētu piemērot sodu viena valsts gada budžeta apmēros vai pat varētu izslēgt no Eiropas Savienības.

Kultūras ministrija

3. Gobzema neierašanās dēļ izbeidz Zolitūdes traģēdijas civillietu

Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa piektdien, 14.septembrī, lēma atstāt bez izskatīšanas vairāku Zolitūdes traģēdijā cietušo prasību pret SIA "Homburg Zolitude", jo cietušo advokāts Aldis Gobzems uz tiesu neieradās. Gobzems, kurš ir partijas "KPV LV" premjera amata kandidāts, notikušo sauc par pārpratumu un tiesas lēmumu sola pārsūdzēt.

Lietas izbeigšanu apstiprina arī "Homburg Zolitude".

"Ņemot vērā to, ka prasītāju pārstāvis Aldis Gobzems atkārtoti nebija ieradies tiesas sēdē, tiesa pieņēma lēmumu tiesvedību izbeigt. Ņemot vērā to, ka "Homburg Zolitude" savu vainu neatzīst, tad attiecīgi šāds ir tiesas lēmums, kas ir vērtējams pozitīvi," atzina uzņēmuma pārstāve Rūta Grikmane.

Kultūras ministrija

4. Karstā vasara sadārdzinās alu

Latvijā un Eiropā šogad problēmas sagādājusi netipiski karstā vasara – pašmāju un kaimiņvalstu mieži šogad nav derīgi alus ražošanai un tos nāksies importēt no citām valstīm. Tas nozīmē, ka alus cenas pieaugs.

Oktobrī Latvijas Alus darītāju asociācijas valdes priekšsēdētāja Ināra Šure sacīja, ka 2018. gadā alus patēriņu negatīvi ietekmēja akcīzes nodokļa paaugstināšana par 50%, kā arī alus tirdzniecības aizliegums divu litru PET iepakojumā. Šure arī atzina, ka tuvākā nākotne alus nozarei Latvijā solās būt ļoti izaicinoša.

"2019.gada martā gaidāms kārtējais akcīzes paaugstinājums, savukārt pēc sausās vasaras ir paredzams izejvielu cenu kāpums par 30%. Pieaug arī energoresursu cenas, ir jācīnās ar darbaspēka problēmām," teica Šure.

Kultūras ministrija

5. Latvijā politiķu IQ ir zemāks par vidējo Eiropā

Iespējams, tāpēc valstī ir tik lielas problēmas – Latvijas politiķa vidējais intelektuālais koeficients par vismaz desmit punktiem atpaliek no vidējā Eiropas Savienības kolēģa, secinājuši Rēzeknes Valsts universitātes pētnieki sadarbībā ar Šveices Karaļa institūta zinātniekiem.

Pētījumā tika pārbaudīti vairāk kā 2000 parlamentārieši visā Eiropas Savienībā. Pētnieki lika politiķiem izpildīt gan verbālos, gan vizuālos testus, lai noskaidrotu, kādas ir viņu prāta spējas. Noskaidrots, ka Latvijas deputātiem intelektuālais koeficients ir zemāks, taču mūsu deputāti ir iejūtīgāki un empātiskāki.

Igaunijas politiķi ierindojas starp gudrākajiem eiropiešiem.

Kultūras ministrija

6. Jauns nodoklis velosipēdistiem

Rīgas dome lēmusi, ka no 2019.gada visiem velosipēdistiem būs jāmaksā jauns ceļa nodoklis.

Rīgas mērs Nils Ušakovs (Saskaņa) paziņoja: "Ņemot vērā, ka velosipēdisti izmanto pilsētas infrastruktūru tāpat kā autovadītāji, arī viņiem nepieciešams maksāt par ceļu uzturēšanu." Ušakovs nodokli pamato ar jaunu Rīgas domes veiktu pētījumu, kurā secināts, ka velosipēdisti ir atbildīgi par vismaz 20% brauktuvisu degradāciju. Nodoklis būs 10% no velosipēda vērtības. Dārgākie velosipēdi ir arī smagākie un Rīgas ielām viskaitīgākie, tāpēc arī summa atkarīga no velosipēda cenas, skaidroja Rīgas domē.

Nodoklis tiks pierēķināts velosipēdu apkopes un iegādes cenām, proti, ja dosies pirkt jauno velo Rīgā, nāksies maksāt par 10% lielāku cenu.

Daudzi rīdzinieki jau paziņojuši, ka turpmāk iegādāsies un remontēs velosipēdus ārpus Rīgas. Mērs medijiem atteicās komentēt šādu iespēju. Savukārt veloaktīvistu no biedrības "Pilsēta cilvēkiem" šo nosauca par "reketu" un paziņoja, ka gatavo protesta braucienu cauri visai Rīgai katru darbadienu pulksten 8.30 un 18.00.

Kultūras ministrija

7. Francijas politiķi Lepenu nosūta pie psihiatra

Francijas galēji labējo līdere Marina Lepena paudusi sašutumu par tiesas noteikto psihiatra pārbaudi, lai konstatētu, "vai viņa ir spējīga saprast piezīmes un atbildēt uz jautājumiem".

Nacionālās savienības līdere tviterī pauda dusmas un sašutumu par to, ka viņai likts veikt psihiatrisko izvērtējumu. Neparastais norīkojums pie psihiatra ir saistīts ar Lepenas agrākajiem tvītiem ar teroristu grupējuma Islāma valstspropagandas attēliem, kuros redzami teroristu nogalināto cilvēku ķermeņi.

Martā Lepena tika apsūdzēta, ka viņa izplatījusi "vardarbīgus vēstījumus, kas kūda uz terorismu, vai pornogrāfiju, vai arī vēstījumus, kas nodara nopietnu kaitējumu cilvēka cieņai," un kurus var redzēt nepilngadīgie.

Kultūras ministrija

Kritiskā domāšana

- Publicēta aizdomīgā vietnē ("tikailabaszinas.net")
- Nav norādīts autors
- Atsauces uz vārdā neminētiem avotiem ("viena tante teica")
- Slikta valoda

BET dažkārt ziņa var šķist ļoti īsta. Daļa ziņas būs patiesa. Nepatiesība var izpausties dažos vārdos. Ar viltus ziņu var dalīties botu (automatizēti, viltus profili) konti, kas rada priekšstatu, ka daudziem cilvēkiem šī informācija šķiet patiesa. Boti var būt ļoti līdzīgi īstiem cilvēkiem.

Uzticies, bet pārbaudi!

Piemēri: *Diena.lv* projekts "Melu tvertne"

Skaties.lv projekts "Netici pasakām internetā"

Latvijas avīzes projekts "Atmaskots"

Created by Manish
from Noun Project

Kultūras ministrija

Kā palīdzēt jauniešiem?

Izmantot tehnoloģijas pozitīvā veidā, var uzdot meklēt atbildes izmantojot viedtālruņus vai datorus

Viltus ziņas piemērs:

Fortnite e-sporta turnīra Rīgā balva 15 000 eiro

Aprīlī Baltijas e-sporta līgas (BESL) trešā sezonā dalībnieki sacentīsies par 15 000 eiro balvu, aģentūru LETA informēja urbānās kultūras un e-sporta festivāla "HyperTown" un "BESL Pro" mārketinga menedžere Jekaterina Rastopčina.

Dalībniekiem būs iespēja sacensties par balvu fondu trīs spēļu disciplīnās: "Counter-Strike:Global Offensive" (CS:GO), "Fortnite" un "Rocket League" (RL). Turnīra uzvarētājs Fortnite disciplīnā saņems 15 000 eiro un **iespēju piedalīties Eiropas Komisijas rīkotajā E-sporta olimpiādē ar naudas balvu 5 000 000 eiro.**

BESL fināls, kurā piedalīsies 12 labākās komandas, notiks 1. un 2.jūnijā festivālā "HyperTown", Ķīpsalas hallē.

Izmantot spēles, kas veicina kritisko domāšanu

Latvijas Debašu asociācijas "QUO Tu domā" galda spēle - Populists

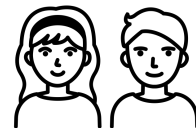
Citas spēles: Dixit, Pandemic, Risk utt.

Meklēt piemērus no viņu dzīves

Mazāk interesēs politika un veselība, vairāk popkultūra, slavenības, videospēles utt.

Mudināt radīt atbildīgu saturu sev un vienaudžiem

Kļūt par pozitīvajiem influenceriem

Kultūras ministrija

Jādomā

Tramvaja dilemma

Tu esi tramvaja vadītājs. Priekšā ir divi sliežu atzari. Tramvaju nevar apturēt. Uz viena no atzariem ir piesieti pieci cilvēki, bet uz otra viens. Tu vari izvēlēties ceļu pa kuru tramvajs brauks.

- Ja Tu neko nedarīsi, tramvajs sabrauks piecus cilvēkus
- Ja pārmainīsi sliežu ceļu, tramvajs sabrauks vienu cilvēku

Created by Vicons Design
from Noun Project

Kultūras ministrija

Fakts vai viedoklis?

- Mans kaķis ir foršākais kaķis pasaulē!
- Attālums līdz Mēnesim - 384 400 km
- Dramatiski liels skaits Latvijas jauniešu vecumā no 15 līdz 24 smēķē (2016. gadā 28%, SPKC)

Created by Athina Tatiha
from Noun Project

Kultūras ministrija

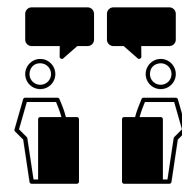
Praktiskās nodarbības

Barometrs

Tiek izvēlēts kāds strīdīgs vai aktuāls temats un jaunieši pauž savu viedokli par to - sākot no pilnīga atbalsta, beidzot ar pilnīgu noliegumu. Jauniešus izvieto U formā.

Debates

Diskusija, kur katrai komandai uzticēts pārstāvēt pretējus viedokļus. Latvijas Debašu asociācija "QUO Tu domā" var palīdzēt.

Kultūras ministrija

Nākotnes izaicinājumi

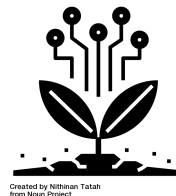
Grūtāk monitorēt informācijas aprites telpu:

- Sociālo mediju fragmentācija, Facebook zaudē lietotājus ([Edison Research, 2019](#))
- Privāto grupu saziņas tīklu popularitātes pieaugums (WhatsApp, Telegram)
- Dezinformācija paliks neatspēkota

Deepfake - digitālo tehnoloģiju un mākslīgā intelekta iespēju izmantošanas gandrīz perfektu viltojumu radīšanā

Aizvien lielāka kibertelpas komercializācija. Latvijā influceru izmantošana ir tikai sākusies

Risinājums: Apbruņot jauniešus ar kritisko domāšanu

Created by Nathan Tatan
from Noun Project

Kultūras ministrija

Paldies par uzmanību!

r.viluns@gmail.com

Kultūras ministrija

Avoti

- Giglietto, F., Iannelli, L., Valeriani, A., & Rossi, L. (2019). 'Fake news' is the invention of a liar: How false information circulates within the hybrid news system. *Current Sociology*.
- Goodman, M. (2008). The Sun and the moon: the remarkable true account of hoaxers, showmen, dueling journalists, and lunar man-bats in nineteenth-century New York. New York: Basic Books.
- Harcup, T., O'Neill, D. (2016). What is news?: News values revisited (again). *Journalism Studies*, 1-19.
- Johnston, J., Forde, S. (2011). The silent partner: News agencies and 21st century news. *International Journal Of Communication*, 5, 195-214.
- McLuhan, M. (1994). Understanding media: the extensions of man (1st MIT Press ed). Cambridge, Mass: MIT Press.
- Latvijas fakti (2017). *KM pētījums par Latvijas iedzīvotāju medijpratību*. Rīga
- Pew Research Center (2018). *YouTube, Instagram and Snapchat are the most popular online platforms among teens*
- Vosoughi, S., Roy D., Aral, S. (2018) THE SPREAD OF TRUE AND FALSE NEWS ONLINE. *MIT Initiative on Digital Economy and Media*
- Vilūns, R. (2018) Mediju ģeogrāfija. No Zelče, V. (red.). *Latvijas mediju vides daudzveidība*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds